

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	1
2	Bakgrunnen for forslaget.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
3	Høringsforslaget.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
3.1	Gjeldende rett	Feil! Bokmerke er ikke definert.
4	Høringsuttalelser	1
4.1	Skal ordningen gjelde alle fag	2
4.2	Krav til ansettelse og beregning av allsidig praksis	2
4.3	Personlig opplæringsplan med krav til opplæring og veiledning i praksisperioden 3	
4.4	Vurdering av oppnådd kompetanse	3
4.5	Krav til bedriften	4
4.6	Tilskudd	4
4.7	Økonomiske og administrative konsekvenser	4
4.8	Forslag til ny lovtekst	5
4.9	Navn på ordningen.....	5
5	Departementets vurderinger	5
5.1	Skal ordningen gjelde alle fag	6
5.2	Krav til ansettelse og beregning av allsidig praksis	7
5.3	Personlig opplæringsplan med krav til opplæring og veiledning i praksisperioden 8	
5.4	Vurdering av oppnådd kompetanse	8
5.5	Krav til bedriften	Feil! Bokmerke er ikke definert.
5.6	Tilskudd	8
5.7	Forslag til ny lovtekst	9
6	Departementets forslag.....	10
7	Økonomiske og administrative konsekvenser	10
8	Merknader til lovforslaget	10

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Kunnskapsdepartementet sendte den 4. april 2017 på høring et notat med forslag om innføring av Fagbrev på jobb, en mulighet til å gå opp til fagbrev etter en kombinasjon av opplæring og veiledet praksis fra en bedrift uten å ha vært lærling.

Det har kommet inn i om lag 60 høringsuttalelser. Flere av disse hadde merknader til bl.a. plasseringen av bestemmelsen i loven, at så mye av regelverket ble overlatt til fastsettelse i forskrift og at kravene som gjelder for lærebedrifter også må gjelde for bedrifter som deltar i denne nye ordningen.

Departementet slutter seg i hovedsak til disse merknaden til høringsnotatet. På denne bakgrunn har departementet utarbeidet nytt forslag til lovtekst. Dette forslaget avviker såpass fra det opprinnelige forslaget at det departementet finner det hensiktsmessig med en ny begrenset høring. I dette notatet er det innarbeidet et sammendrag av høringsuttalelsene, departementets vurdering av innspillene og forslag til ny lovtekst.

2 Høringsuttalelser

2.1 Generelt

Det overveiende flertall av høringsinstansene støtter forslaget om en ordning som gir adgang til å gå opp til fag- eller svenneprøven på grunnlag av en kombinasjon av relevant praksis, realkompetansevurdering og opplæring. Bl.a. uttaler NHO i sin høringsuttalelse: *«Ordningen vil bygge godt opp under fremtidens kompetansebehov, der vi trenger en livslang rett til å ta fagutdanning, for første gang, eller som påbygg på andre fag - /svennebrev.»* I uttalelsen fra LO fremgår det: *«LO ønsker velkommen forslag som kan gi bedre muligheter for dokumentasjon av realkompetanse og læring på jobb. En ordning der deler av læringeordningen kombineres med deler av praksiskandidatordningen kan gi mer fleksibel vei mot fag- og svennebrev.»* KS legger vekt på at: *«Fagbrev på jobb skal gi flere muligheter til å gå opp til fag- eller svenneprøve etter en kombinasjon av opplæring og veiledet praksis fra bedrift. KS har over tid understreket behov for mer fleksible veier til fagbrev for voksne, senest i forbindelse med høringen på Meld. St. 16 (2015-2016t) Fra utenforskap til ny sjanse. Forsøkene som har vært gjort med fagbrev på jobb i flere fylker har gitt mye erfaring og kunnskap om ulike modeller. Det er derfor svært positivt at det nå etableres en varig og fleksibel ordning for kvalifisering av voksne medarbeidere i fagbrev i tråd med behovene i kommunesektoren.»* YS er: *«...positive til forslag som kan bidra til at det blir godt samsvar mellom utdanningsmodeller og samfunns- og arbeidsliv, som åpner for at flere voksne får mulighet til å ta fagbrev, som bidrar til økt fleksibilitet, og som samtidig tar utgangspunkt i å opprettholde kravet til kompetanse i utdanningen.»*

Noen få høringsinstanser mener det ikke er behov for en slik ny ordning. Blant annet mener Aust-Agder fylkeskommune at: *«..dagens ordninger sikrer nødvendig fleksibilitet, høy kvalitet og status for fag- og svennebrev. Avkortning av praksis/opplæringstid slik som her er beskrevet, mener vi vil kunne føre til nedsatt kvalitet og status for fag- /svennebrev.»* Faglig råd for naturbruk uttaler: *«... det vil være svært uheldig å opprette*

flere og til dels konkurrerende formelle ordninger. Vi vil anbefale at en så langt som mulig bruker de løsninger/modeller som allerede eksisterer.»

Noen høringsinstanser som f.eks. NHO transport, Byggmesterforbundet og Nelfo er tydelige på at det ikke er behov for ordningen innenfor de fagområder eller bransjer som høringsinstansen representerer.

2.2 Om ordningen skal gjelde alle fag

Et flertall av høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet mener at ordningen bare bør gjelde for utvalgte fag. Fylkesmannen i Rogaland begrunner dette med: *«Dei ulike faga har sine særpreg, og dermed er det ikkje gitt at ordninga vil passe for alle fag. Difor kan næringa oppleve at ei mellomløysing som Fagbrev på jobb ikkje vil vere nødvendig. Men innan enkelte fag, slik som helsearbeidar, har mange tilsette deltidstillingar og vil streve med å få nytta praksiskandidatordninga grunna praksiskravet.»* De som går inn for denne løsningen mener at det bør være de faglige rådernes vurderinger som skal legges til grunn for å velge ut fag som skal omfattes av ordningen, og at det bør fastsettes i forskrift hvilke fag dette gjelder. BNL og Byggmesterforbundet er opptatt av at fageierne også høres hvis de ikke er representert i det faglige rådet.

Et stort mindretall av dem som uttaler seg mener at ordningen bør gjelde alle fag. YS begrunner et slikt standpunkt slik: *« Vi mener generelt at lov- og regelverk skal være mest mulig enhetlig for ikke å skape unødige og uønskede skillelinjer mellom de ulike utdanningsprogrammene. Hvis lovendringen blir vedtatt vil dette være en lov som åpner for en ny mulighet, og ikke en lov som pålegger noe nytt eller avgrenser allerede eksisterende ordninger.*

YS er kjent med at enkelte bransjer har signalisert at «fagbrev på jobb» ikke er ønskelig i deres bransje, noe vi respekterer. Vi ser likevel ikke behovet for at det skal nedfelles i forskrift. De ulike bransjene og fagutdanningene er forskjellige når det gjelder omfang av ufaglært arbeidskraft og behov for å formalisere kompetanse blant de ansatte. I utdanningsåret 2015-2016 var andelen som tok fagbrev gjennom praksiskandidatordningen 2,7% samlet for alle fagbrevene innen elektrofag. Til sammenligning var andelen for bygg og anlegg 22,3% og for helse- og oppvekst 37,1%.

Når enkelte bransjer ikke vil ha behov for en ny vei fram til fagbrev, og de heller ikke blir pålagt å benytte seg av hele handlingsrommet lovverket legger opp til, ser vi ikke behovet for å forskriftsfeste en begrensning. Selv om det for enkelte bransjer i dag ikke er aktuelt eller ønskelig å benytte seg av dette, kan dette endre seg. Det vil da være mer tungvint å endre en forskrift enn kun å benytte seg av en mulighet som ligger der:»

Enkelte høringsinstanser mener at ordningen på sikt bør gjelde alle fag, men at den kan innføres gradvis til nye fag etter hvert.

2.3 Krav til ansettelse og beregning av allsidig praksis

Høringsinstansene slutter seg til forslaget om at kandidaten må ha allsidig praksis i faget som tilsvarer ett år i full stilling, før det tegnes kontrakt.

Av dem som uttaler seg er det også oppslutning om kravet om ansettelse i bedriften før det tegnes kontrakt. Virke går imidlertid inn for at ordningen også skal kunne tilbys til personer som står utenfor arbeidslivet, men har relevant praksis og viser til at: *«Dette er en viktig målgruppe å få tilbake i jobb, men som vil bli ekskludert gjennom departementets forslag.»* Videre viser Virke til prosjektet «Menn i helse» som *«er en ordning som kombinerer lærlingordningen tilpasset voksne, der menn mellom 20 – 55 år som mottar egnet ytelse fra NAV tilbys et komprimert utdanningsløp frem til fagbrev»*. YS støtter også dette synspunktet.

Spørsmålet om krav til praksis i kontraktperioden er sammensatt. Det består av hvor lang den samlede allsidige praksisen skal være, kravet til stillingsprosent og om og eventuelt hvordan en redusert stilling skal omregnes, hvordan praksisen skal kunne avkortes som følge av realkompetanse og et eventuelt minimumskrav til praksis i kontrakten. Høringsinstansene gir uttrykk for forskjellige synspunkter på disse spørsmålene. Det er også mange avhøringsinstansene som bare uttaler seg om enkelte av spørsmålene. Delta oppvekst, Delta, Spekter, Akershus fylkeskommune, Elevorganisasjonen, Faglig råd for helse- og oppvekstfag, Unge funksjonshemmede, Hordaland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune, Kompetanse Norge, Yrkestrafikkforbundet, Oslo kommune, Nordland fylkeskommune og Utdanningsforbundet støtter departementets forslag om at kravet til praksis skal ta utgangspunkt i lærefagets lengde, med fradrag for året med praksis forut for kontraktsinngåelsen og fradrag for realkompetanse.

En rekke andre høringsinstanser slutter seg også til forslaget, men presiserer at kandidater som har mindre enn full stilling skal få praksistiden forholdsmessig forlenget slik at den tilsvarende kravet til praksistid i full stilling. Andre mener at det må stilles krav til at stillingen ikke er på mindre enn 80 prosent av full stilling. Høringsinstansen Unge uføre mener at kravet om stilling på minst 50 prosent bør gjelde som et gjennomsnittskrav, for å ta hensyn til dem som i perioder ikke klarer å arbeide så mye.

Enkelte høringsinstanser støtter departementets forslag, men går inn for en annen minimumslengde på kontrakten. Blant andre NHO, Troms fylkeskommune, BNL og Faglig råd for bygg og anlegg mener kontrakten ikke skal kunne være på mindre enn to år. Utdanningsdirektoratet går inn for at kontrakten ikke skal kunne være på mindre enn seks måneder og Rogaland fylkeskommune foreslår en minimumsgrense på 3 måneder.

2.4 Personlig opplæringsplan med krav til opplæring og veiledning i praksisperioden

De høringsinstansene som uttaler seg om personlig opplæringsplan slutter seg til bruken av en slik plan, der det skal framgå hvilke av læreplanens opplæringsmål kandidaten skal få opplæring i.

2.5 Vurdering av oppnådd kompetanse

Et flertall av høringsinstansene går inn for at kandidatene ikke trenger å ha bestått fellesfagene for å få gå opp til fag- eller svenneprøven eller for å få utstedt fag- eller

svennebrev. Blant andre Delta oppvekst, Sogn og Fjordane fylkeskommune og BNL går inn for dette uten at det stilles andre vilkår eller krav til kompetanse i grunnleggende ferdigheter. Flere høringsinstanser, bl.a. Rogaland fylkeskommune, YS, Telemark fylkeskommune og Utdanningsdirektoratet mener at fritaket bare bør gjelde for dem som kan dokumentere minst fem år praksis i faget. Andre høringsinstanser, som Kompetanse Norge, Troms, Oppland og Akershus fylkeskommuner og Elevorganisasjonen mener det bør stilles krav til kompetanse i grunnleggende ferdigheter. LO mener det bør være et vilkår for å få delta i ordningen og gå opp til fag- eller svenneprøven at kandidaten har kompetanse tilsvarende nivået i norsk grunnskole.

Nelfo, Hordaland fylkeskommune, Faglig råd for bygg- og anleggsteknikk mener det bør stilles krav om bestått i fellesfagene. Enkelte høringsinstanser, som KS og Faglig råd for teknikk og industriell produksjon viser til forsøkene med moduler i videregående opplæring og at kravene til fellesfag bør vurderes på grunnlag av erfaringene fra disse.

Flertallet av høringsinstansene går inn for at kandidatene skal gå opp til samme eksamen som praksiskandidater etter forskrift til opplæringsloven § 3-55 og eksamen etter forskriften § 3-52 i de lærefagene denne bestemmelsen gjelder.

Fylkeskommunene i Oppland, Nordland og Buskerud, Elevorganisasjonen, og Kompetanse Norge går inn for at det utvikles egne vurderingsformer for fagbrev på jobb slik at kandidatene ikke trenger å gå opp til samme eksamen som praksiskandidater. Utdanningsdirektoratet går inn for at faglærer/instruktør foretar underveisvurdering i opplæringsperioden for den delen av faget som kandidaten har rett til opplæring i, og anbefaler derfor ikke at kandidatene skal måtte framstille seg til sentralt gitt skriftlig eksamen etter læreplan Vg3 opplæring i bedrift før de skal framstille seg til fag-/svenneprøve i lærefaget

2.6 Krav til bedriften

Alle høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet går inn for at det skal stilles samme krav til bedriften som til lærebedrifter og at den må godkjennes av fylkeskommunen slik som lærebedrifter.

2.7 Tilskudd

Det er også enighet om at bedriftene bør få tilskudd fra fylkeskommunen og at dette tilskuddet skal være forholdsmessig utfra hvor mye opplæring bedriften har ansvar for. Høringsinstansene er imidlertid delt i synet på om det skal være Basistilskudd I eller Basistilskudd II som skal være utgangspunktet for beregningen av tilskuddet til bedriften. Flertallet går inn for at bedriftene skal få tilskudd med utgangspunkt i Basistilskudd II.

2.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Flere høringsinstanser, deriblant alle fylkeskommunene, KS, Utdanningsforbundet, Fagforbundet, Folkeuniversitetet, Virke og de faglige rådene for helse- og oppvekstfag og for service og samferdsel mener ordningen vil føre til økte kostnader fordi flere vil få

opplæring og gå opp til fag- eller svenneprøven og fordi flere vil bli realkompetansevurdert.

2.9 Forslag til ny lovtekst

Sogn og Fjordane fylkeskommune, Buskerud fylkeskommune, Utdanningsdirektoratet og Kompetanse Norge uttaler seg om forslaget til lovtekst. De går inn for at reglene om ordningen plasseres i en annen bestemmelse i loven enn § 3-5, som ble foreslått i høringsutkastet. En egen ny bestemmelse er et alternativ, en plassering i lovens kapittel 4A om opplæring for voksne er et annet alternativ som blir nevnt. Utdanningsdirektoratet foreslår også at flere spørsmål om ordningen avklares i loven, istedenfor å bli fastsatt i forskrift. NHO går inn for at alle bestemmelser som gjelder lærebedrifter også må gjelde bedriftene som tegner kontrakt om opplæring etter Fagbrev på jobb.

2.10 Navn på ordningen

En del høringsinstanser støtter forslaget om å kalle ordningen for Fagbrev på jobb. Dette gjelder bl.a. Kompetanse Norge, Elev- og lærlingombudene, Delta oppvekst og Troms fylkeskommune. Disse høringsinstansene legger blant annet vekt på at dette navnet er innarbeidet og godt kjent.

Delta mener ordningen er en utvidelse av praksiskandidatordningen og at kandidatene derfor bør kalles praksiskandidater. NHO viser til at ordningen er en mer formalisert og veiledet praksiskandidatordning og foreslår at den kalles Praksiskandidat på kontrakt.

Rogaland fylkeskommune foreslår å kalle ordningen Jobbfaglært.

Hordaland fylkeskommune har kalt sitt forsøksprosjekt i ordningen for Vopa, som er et akronym for Voksenopplæring på arbeidsplassen, og nevner dette som et alternativ for navn på ordningen. Fylkeskommunen nevner også at Fagkandidat kan være et alternativt navn.

Buskerud fylkeskommune foreslår Individuell opplæringsordning eller Lokal opplæringsordning som navn på ordningen.

Fagforbundets og LO foreslår å kalle ordningen Arbeidsplassordning og at kandidaten kalles Arbeidsplasskandidat.

Akershus fylkeskommune har ikke forslag til navn på ordningen, men mener navnet ikke bør inneholde ordet praksis.

3 Departementets vurderinger

3.1 Generelt

Departementet legger vekt på at et flertall av høringsinstansene slutter seg til forslaget om en formalisert vei til fag- eller svenneprøven, basert på en kombinasjon av relevant praksis, realkompetansevurdering og organisert opplæring på arbeidsplassen. I likhet med

mange av høringsinstansene legger departementet vekt på at det innenfor flere lærefag er et stort udekket behov for faglært arbeidskraft. Særlig er det for få unge som velger fagopplæring innenfor helse- og omsorgsfagene til å dekke arbeidslivets arbeidskraftsbehov, slik at dette behovet må dekkes av voksne uten formell kompetanse. Det er også behov for flere fagarbeidere innenfor andre deler av arbeidslivet, som industrien og bygge- og anleggsbransjen. Både for den enkelte medarbeider og for arbeidsgiverne vil det være en fordel om voksne uten formell kompetanse får tilstrekkelig kompetanse i faget slik at de kan gå opp til og bestå fagprøven. For mange av disse medarbeiderne er det uaktuelt å tegne lærekontrakt og gå over på lærlingelønn, eller å starte opplæring i skole og leve på lån fra Lånekassen, fordi de har forpliktelser som gjør at de er avhengige av å opprettholde lønnsnivået sitt. Det er også mange som får stillinger med små stillingsprosenter, som medfører at de må ha mange års arbeidserfaring for å tilfredsstillende kravene til fulltidspraksis for å gå opp til fagprøven som praksiskandidat. Det har derfor vært behov for alternative veier som gir mulighet for å gå opp til fag- eller svennebrev etter at den enkelte har fått vurdert sin realkompetanse og har fått målrettet opplæring og veiledet praksis som bygger på denne.

Departementet mener det er behov for en ordning som kombinerer deler av lærlingordningen med deler av praksiskandidatordningen og som åpner for muligheten til å få opplæring med sikte på fag- eller svennebrev på arbeidsplassen uten å gå ned i lønn. Målgruppen er voksne i arbeidslivet som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring og har noe praksis fra lærefaget, men behov for noe veiledning og opplæring før de kan gå opp til fagprøven. Kravene til kompetanse, og dokumentasjonen av denne kompetansen, må etter departementets oppfatning være de samme som etter praksiskandidatordningen for å dokumentere at kandidatene har tilstrekkelig kompetanse og derved sikre tillit til opplæringsordningen.

3.2 Om ordningen skal gjelde alle fag

Norsk fag- og yrkesopplæring har stor grad av felles regelverk, uavhengig av bransje eller fag. Dette bidrar til et enklere regelverk, som gjør det enklere for utdanningsøkende, lærebedrifter og fylkeskommuner å finne fram i og forholde seg til regelverket og til utdanningene. Felles regelverk bidrar også til stor grad av felles ordninger for overganger til andre utdanninger. Derfor vil det etter departementets oppfatning være en fordel om ordningen gjelder for alle fag. At enkelte bransjer eller fag i dag ikke opplever noe behov for ordningen er ikke et tungtveiende argument mot at lovbestemmelsene skal være generelle. Slik det er påpekt i høringsuttalelsen fra YS blir praksiskandidatordningen brukt i svært ulikt omfang i forskjellige bransjer. Samtidig har departementet forståelse for at enkelte fagmiljøer ikke ønsker at det blir innført en opplæringsvei innenfor faget de representerer, som de føler seg usikker på og ikke ser noe behov for.

På denne bakgrunn går departementet inn for at ordningen skal være generell og kunne benyttes i alle fag. Departementet forutsetter at den bare vil bli tatt i bruk i den grad det er behov for den og der hvor det er bedrifter og kandidater som er enige i bruken av den.

3.3 Krav til ansettelse og praksis før tegning av kontrakt

Ordningen forutsetter at opplæringen delvis skal gis av arbeidsgiver i tilknytning til oppgaver på arbeidsplassen. Den skiller seg fra ordinære læreforhold ved at kandidatens tidligere praksis og kompetansen skal tillegges vekt. Denne tilknytningen til et arbeidsforhold og tidligere praksis gjør at departementet mener kandidatene må være i et arbeidsforhold for å få tegne kontrakt og at det må stilles krav om allsidig praksis i faget før kontrakt inngås. For at praksisen skal gi grunnlag for å opparbeide kompetanse, må den være av en viss varighet. Departementet legger til grunn at en praksis på ett år i full stilling er tilstrekkelig til å opparbeide nok kompetanse til at ordningen kan benyttes. For kandidater som ikke har hatt heltidsstilling må praksisen omregnes til 100 prosent stilling. Departementet mener at i likhet med praksiskandidater kan en stillingsandel på 80 % godkjennes som heltid.

3.4 Samlet krav til praksis før fag- eller svenneprøve

Ordningen baserer seg på erfaring gjennom praksis i arbeidslivet og organisert opplæring. Departementet går derfor inn for at det samlede kravet til praksis og opplæring før fag- eller svenneprøven skal ta utgangspunkt i lærefagets lengde. For de fleste fag vil det si fire år i heltids stilling. Departementet mener at prinsipper som benyttes for å beregne praksis i praksiskandidatordningen også må kunne komme til anvendelse her. Det vil si at 80 prosent stilling skal kunne godkjennes som heltidsstilling. Særlig innenfor helse- og omsorgssektoren har mange i målgruppen for den nye opplæringsordningen mindre stillingsandeler. Disse vil kunne bruke svært lang tid på å opparbeide seg lang nok praksis for å gå opp til fag- eller svenneprøve. Departementet antar imidlertid at kandidatene som har deltidsstillinger vil ha en annen læringseffekt av arbeidet enn en direkte omregning av stillingen til heltids stilling skulle tilsi. Dette fordi vedkommende vil ha kontakt med læringsmiljøet på arbeidsplassen over et lengre tidsrom og ha mer tid til å la læringen og erfaringene modne. Kandidatene vil, i motsetning til lærlingene, ikke være forpliktet til å bruke tid på fellesfagene. Derfor mener departementet at kravet til samlet praksis skal kunne oppfylles med deltidsstillinger som omregnet til heltidsstilling utgjør 80 prosent av heltids stilling i fire år. Departementet antar at det ikke vil være behov for å fastsette et minste krav til stillingsandel. Dersom stillingsandelen nærmer seg 10 eller 15 prosent vil kandidaten måtte ha 20 til 30 års allsidig praksis, og departementet antar at det ikke vil være aktuelt for noen virksomheter å inngå kontrakter av denne typen som strekker seg over svært mange år.

Når det tegnes kontrakt skal det gjøres fradrag for det året med praksis som kreves forut for kontraktsinngåelsen og for eventuell realkompetanse (se punkt 5.5).

Mange høringsinstanser har vært opptatt av at kontrakstiden må ha en minimumslengde, også i de tilfellene kandidaten har svært mye realkompetanse og lang praksis. Departementet slutter seg til dette for at det skal kunne sikres et minimum av organisert opplæring før fag- eller svenneprøven. Ordningen er ment for kandidater som fortsatt har behov for opplæring. Departementet antar at en minste kontrakstid på ett år vil være

tilstrekkelig, samtidig som dette er kort nok til at ordningen blir et reelt alternativ til praksiskandidatordningen.

3.5 Personlig opplæringsplan med krav til opplæring og veiledning i praksisperioden

Fordi kandidaten ikke skal ha opplæring i alle kompetansemålene i læreplanen må det etter departementets oppfatning avklares hvilke kompetansemål kandidaten trenger og skal få opplæring i, før det tegnes kontrakt. Fylkeskommunen bør, som ansvarlig for kompetansevurdering på videregående nivå foreta denne kartleggingen, og utarbeide kandidatens opplæringsplan. Fylkeskommunen og lærebedriften bør ta utgangspunkt i opplæringsplanen når de avtaler fordelingen av ansvaret for opplæring og veiledning av kandidaten.

3.6 Vurdering av oppnådd kompetanse

Departementets utgangspunkt er at kravene for å få et fag- eller svennebrev eller et vitnemål skal være de samme for alle som mottar den samme dokumentasjonen. Det finnes imidlertid enkelte unntak fra dette i dag. Et av de viktigste unntakene er at praksiskandidater kan gå opp til fagprøven og få fag- eller svennebrev uten å ha bestått fellesfagene. Dette er en ordning med lange tradisjoner i norsk fagopplæring, og etter ønske fra partene i arbeidslivet ble denne ordning videreført da Reform 94 innførte felles grunnleggende krav til fellesfag i hele fagopplæringen. De siste 10 årene er det i gjennomsnitt noe over 7000 praksiskandidater hvert år som har bestått fag- eller svenneprøven. Disse utgjør om lag en tredjedel av samtlige avlagte fag- og svenneprøver. Departementet er ikke kjent med at det skaper problemer i arbeidslivet eller for den enkelte fagarbeider at det ikke stilles de samme kravene til fellesfag for praksiskandidater som for lærlinger. Derfor mener departementet at det ikke er problematisk å utvide denne adgangen til å gå opp til fagprøven til også å gjelde den nye ordningen. Departementet ser ingen grunn til at kravet til praksis skal være lengre for kandidater som ikke har bestått fellesfagene, slik enkelte høringsinstanser har gått inn for.

I lys av erfaringene med praksiskandidater som har oppnådd fag- eller svennebrev ser departementet ikke grunn til å innføre nye krav til kompetanse i grunnleggende ferdigheter. Departementet antar at grunnleggende ferdigheter som det er behov for under utøvelse av yrket også vil bli tilegnet under opplæringen og den veiledete praksisen.

Departementet mener i likhet med et flertall av høringsinstansene at kandidatene skal gå opp til samme sentralt gitte eksamen som praksiskandidater etter forskrift til opplæringsloven § 3-55 og eksamen etter forskriften § 3-52 i de lærefagene denne bestemmelsen gjelder.

3.7 Tilskudd

Departementet mener at bedriftene bør få tilskudd fra fylkeskommunen for opplæringen i de læringsmålene bedriften har ansvar for. Fordi målgruppen for ordningen er voksne

kandidater mener departementet, i likhet med flertallet av høringsinstanser, at utgangspunktet for tilskuddet skal være satsene i Basistilskudd II. Tilskuddet til den enkelte bedrift fastsettes forholdsmessig utfra hvor mye opplæring bedriften har ansvar for. Bedriften skal ikke ha tilskudd for den opplæringen fylkeskommunen gir.

3.8 Krav til bedriftene

Departementet slutter seg til synspunktene fra flere avhøringsinstansene om at det må stilles samme krav til bedrifter som skal tegne kontrakt etter denne ordningen som til lærebedrifter, og at disse bedriftene og kontrakten mellom kandidaten og bedriften må godkjennes av fylkeskommunen slik som lærebedrifter og kontrakten mellom lærling og bedrift. Dette kan gjennomføres ved at flere av bestemmelsene i lovens kapittel 4 om videregående opplæring i bedrift endres slik at de også gjelder bedrifter som deltar i den nye ordningen og slik at kandidatene får mange av de samme rettighetene og pliktene som lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater. Etter departementets oppfatning bør imidlertid ikke kandidatene få det samme sterke oppsigelsesvernet som loven gir lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater. Dette fordi det i kandidatenes tilfelle er et ansettelsesforhold som kommer først og kontrakten om opplæring føyes til som et supplement til dette. For lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater er det motsatt, hvor opplæringen er det primære formålet og denne gjennomføres ved å knyttes til et ansettelsesforhold.

3.9 Forslag til ny lovtekst

Departementet har merket seg at flere av høringsinstansene har hatt merknader til plasseringen av ny lovtekst og at mange har pekt på at bestemmelsene som gjelder lærebedrifter også må gjelde bedriftene som deltar i den nye ordningen.

Utdanningsdirektoratets har også foreslått at flere spørsmål avklares i loven og ikke overlates til å fastsettes i forskrift.

Departementet slutter seg til flere av disse synspunktene og foreslår at de ivaretas gjennom endringer i lovens kapittel 4. Disse endringene kan enklest gjennomføres ved at bedrifter som deltar i ordningen kalles lærebedrifter, på lik linje med bedrifter som gir opplæring til lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater. Kandidatene gis imidlertid et eget navn slik at de kan skilles fra lærlinger, praksisbrevkandidater og lære kandidater. Ved å inkorporere den nye ordningen i kapittelet 4 i loven er det ikke nødvendig med en egen bestemmelse om at ordningen gir adgang til å melde seg opp til fag- eller svenneprøven. Det vil følge av at den omfattes av det øvrige regelverket om lærekontrakter og opplæringskontrakter. Mer detaljerte bestemmelser om beregning av praksis kan imidlertid fastsettes i forskrift. Likedan vil de mer detaljerte kravene knyttet til kravene for å få gå opp til fagprøven, gjennomføring av prøven og vurdering fastsettes i forskrift, som for de andre ordningene med opplæring i lærebedrift.

I forbindelse med forsøkene som ligger til grunn for forslaget har ordningen blitt omtalt som "Fagbrev på jobb". Dette navnet er for så vidt dekkende, men fordi det er langt er det vanskelig å innarbeide i gjeldende forskrifter og det gir ikke grunnlag for noen enkel

betegnelse på kandidatene som følger ordningen. Av forslagene som ble foreslått i høringsrunden har departementet kommet fram til at "Arbeidsplassordning" og "Arbeidsplasskandidat" er egnede navn på ordningen og på kandidaten. Navnene er dekkende fordi ordningen forutsetter tilknytning til en arbeidsplass, det er kort og det er så forskjellig fra øvrige betegnelser som bruke i opplæringsloven slik at det er liten sjanse for forvekslinger.

4 Departementets forslag

Departementet foreslår en rekke endringer i kapittel 4 opplæringsloven. Endringene fastsetter hvem for er arbeidsplasskandidat, krav til lærebedrift som vil tegne opplæringskontrakt med en arbeidsplasskandidat og rettigheter og plikter for kandidaten og lærebedriften.

Det foreslås også en hjemmel for departementet til å fastsette krav til praksis for arbeidsplasskandidaten.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementets forslag er en ny modell for å nå fram til fag- eller svennebrev. Denne modellen medfører mindre opplæring enn opplæring i skole eller lærebedrift, fordi den baserer seg på allsidig praksis i faget, realkompetansevurdering og veiledning på arbeidsplassen.

Forslaget vil ikke medføre at flere individer får rett til videregående opplæring og ingen vil ha en lovbestemt rett til å få opplæring etter denne modellen. Forslaget vil derfor ikke pålegge fylkeskommunene økte kostnader. Departementet forventer imidlertid at flere vil benytte seg av den retten de har til videregående opplæring for voksne og realkompetansevurdering, som allerede er finansiert gjennom rammeoverføringen fra staten. At flere benytter seg av retten de har til videregående opplæring vil både den enkelte og arbeidsgiveren ha fordeler av. Den enkelte fordi fullført formell opplæring dokumentert med fag- eller svennebrev kan gi tilgang til nye jobber, større stillingsprosent og høyere lønn. For arbeidsgiver vil det føre til bedre kvalitet på virksomhetens leveranser, enten det er varer eller tjenester virksomheten leverer.

Forslaget vil etter departementets oppfatning ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning. Departementet forventer imidlertid at flere oppnår å bli faglært. For mange bransjer kan forslaget bidra til bedre tilgang på fagarbeidere med kompetanse som næringen har behov for.

6 Merknader til lovforslaget

Til § 4-1

Bestemmelsen får i første ledd en tilføyelse der det defineres hva en arbeidsplasskandidat er. Bestemmelsen fastsetter at kandidaten skal ha allsidig praksis, realkompetanse og skal

tegne kontrakt om opplæring og veiledet praksis. Kontrakten blir kalt opplæringskontrakt, for å skille den fra lærekontrakt.

I andre ledd fastsettes en adgang for departementet til å stille nærmere krav til praksisen arbeidsplasskandidaten må ha.

Til § 4-2

I bestemmelsens første ledd gis arbeidsplasskandidaten rett til opplæring i samsvar med opplæringskontrakten på samme måte som lærlinger, praksiskandidater og lærekandidater har i dag.

I andre ledd fastslås det at arbeidsplasskandidaten i likhet med de øvrige gruppene som omfattes av bestemmelsen er arbeidstaker i bedriften de har arbeidsavtale med, og har de rettighetene og pliktene som følger av lover og tariffavtaler. Arbeidsplasskandidaten gis imidlertid ikke det samme ekstra vernet mot at arbeidsavtalen sies opp som lærlinger, praksiskandidater og lærekandidater har. Dette er fordi arbeidsavtalen er hovedtilknytningen mellom bedriften og arbeidsplasskandidaten. Derfor er det heller ikke fastslått at arbeidsavtalen faller bort når opplæringskontrakten utløper. Arbeidsplasskandidatens arbeidsavtale løper videre når opplæringen er over, og trenger ikke å fornyes.

Arbeidsplasskandidaten får ikke rett til pedagogisk-psykologiske tjenester etter bestemmelsen tredje ledd, eller rett til spesialundervisning etter fjerde ledd.

Til § 4-3

Bestemmelsens første ledd fastslår at bedrifter som skal gi arbeidsplasskandidater opplæring må være godkjent av fylkeskommunen. Dette innebærer at de kravene som stilles for godkjenning av lærebedrifter etter bestemmelsens øvrige ledd også gjelder for bedrifter som tar på seg opplæring av arbeidsplasskandidater.

Til § 4-4

Bestemmelsens første ledd fastsetter at bedriften plikter å legge til rette produksjon og opplæring for arbeidsplasskandidaten, på samme måte som bedriften i dag må gjøre dette for lærlinger, praksisbrevkandidater og lærekandidater.

Bestemmelsens tredje ledd fastslår at det er bedriften som melder arbeidsplasskandidaten opp til fag- eller svenneprøven, og at bedriften har det samme ansvaret for gjennomføringen av prøven som for de øvrige gruppene som får fagopplæring i bedrift.

Bestemmelsens fjerde ledd pålegger bedriften å melde fra til fylkeskommunen dersom den ikke lenger finner det mulig å gi tilfredsstillende opplæring. Denne plikten skal nå også gjelde når bedriften har ansvar for arbeidsplasskandidater.

Til § 4-5

Bestemmelsens første ledd fastslår at det skal tegnes skriftlig kontrakt med arbeidsplasskandidaten når læreforholdet starter.

Tredje ledd gis anvendelse for arbeidsplasskandidaten, slik at kontrakten skal godkjennes av fylkeskommunen og at den skal vise til kandidatens arbeidsavtaler.

Til § 4-6

Bestemmelsen gjelder endring og heving av lærekontrakt og opplæringskontrakt. Bestemmelsen i første ledd om endring av opplæringskontrakt til lærekontrakt endres ikke.

Andre ledd som gjelder heving av kontrakt når partene er enig kommer til anvendelse fordi den gjelder opplæringskontrakt, som er betegnelsen på den kontrakten arbeidsplasskandidaten tegner med lærebedriften.

Tredje ledd gjelder heving av kontrakten etter samtykke fra fylkeskommunen når den andre parten er skyldig i vesentlige brudd på pliktene seine i arbeidsforholdet. Denne gis anvendelse også for arbeidsplasskandidater og bedriftene de har inngått avtale med.

Til § 4-7

Bestemmelsen gjelder lærebedriftens plikt til å ha intern kvalitetssikring og til å rapportere om opplæringen til fylkeskommunen. Denne bestemmelsen gis nå anvendelse for bedrifter som har tegnet kontrakt med arbeidsplasskandidater.

Forslag til lov om endringer i opplæringsloven

I

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa blir det gjort følgjande endringar:

§ 4-1 skal lyde:

Kven som er lærling, praksisbrevkandidat, lærekandidat og arbeidsplasskandidat

Lærling er etter denne lova den som har skrive ein lærekontrakt med sikte på fagprøve eller sveineprøve i fag som har læretid etter forskrifter gitt med heimel i § 3-4. Praksisbrevkandidat er etter denne lova den som har skrive ein opplæringskontrakt med sikte på praksisbrevprøve. Lærekandidat er etter denne lova den som har skrive ein opplæringskontrakt med sikte på ei mindre

omfattande prøve enn fag- eller sveineprøve. *Arbeidsplasskandidat etter denne lova er den som har skrive ein opplæringskontrakt om veiledet praksis og opplæring, på grunnlag av allsidig praksis og realkompetanse, med sikte på fag- eller sveineprøve.*

Departementet fastsetter forskrift med krav til praksis for arbeidsplasskandidater.

§ 4-2 skal lyde:

Særlege rettar og plikter for lærlingen, praksisbrevkandidaten, lærekandidaten og arbeidsplasskandidaten

Lærlingen, praksisbrevkandidaten, lærekandidaten og arbeidsplasskandidaten har rett til opplæring i samsvar med lærekontrakten og opplæringskontrakten.

Lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten og arbeidsplasskandidaten* er arbeidstakarar i den bedrifta dei har teikna arbeidsavtale med og er plasserte i, med dei rettane og pliktene som følgjer av lover og tariffavtalar. Der lærlingar, praksisbrevkandidater og lærekandidater har teikna både arbeidsavtale og lærekontrakt eller opplæringskontrakt med same part, kan arbeidsavtalen likevel ikkje hevast utan at kontrakten kan hevast etter § 4-5 tredje leddet og § 4-6 siste leddet.

Når læretida for *lærlingar, praksisbrevkandidater og lærekandidater* etter kontrakten er over, eller når kontrakten blir heva etter § 4-6, fell også arbeidsavtalen bort. Dersom lærlingen, praksisbrevkandidaten eller lærekandidaten skal halde fram i bedrifta, må ein ny arbeidsavtale inngåast.

Lærlingar, praksisbrevkandidatar og lærekandidatar skal ha same tilgang på pedagogisk-psykologisk teneste som elevar i vidaregåande skole.

Lærekandidatar som ikkje har eller ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning etter kapittel 5. For slik opplæring gjeld § 5-1, bortsett frå andre leddet siste setning, §§ 5-3, 5-4, 5-5 og 5-6 tilsvarande.

§ 4-3 første ledd skal lyde:

Bedrifter som tek på seg opplæring av ein eller fleire lærlingar, *praksisbrevkandidatar, lærekandidatar og arbeidsplasskandidatar*, må vere godkjende av fylkeskommunen. Som lærebedrift kan godkjennast private og offentlege verksemder og organ for samarbeid mellom bedrifter som i

fellesskap tek på seg opplæringsansvar (opplæringskontor eller opplæringsring). Lærebedrifta må vere fagleg vurdert av yrkesopplæringsnemnda før fylkeskommunen kan godkjenne bedrifta. Fylkeskommunen skal leggje avgjerande vekt på den faglege vurderinga frå yrkesopplæringsnemnda før endeleg vedtak blir gjort.

§ 4-4 første til fjerde ledd skal lyde:

Lærebedrifta pliktar å leggje til rette produksjonen og opplæringa slik at lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten og arbeidsplasskandidaten* kan nå måla i den fastsette læreplanen. Dersom lærekandidaten har krav på spesialundervisning etter kapittel 5, skal det utarbeidast individuell opplæringsplan, jf. § 5-5 første leddet. Lærebedrifta skal utvikle ein intern plan for opplæringa, for å sikre at lærlingen, praksisbrevkandidaten eller lærekandidaten får ei opplæring som tilfredsstillar krava i læreplanen, eventuelt den individuelle opplæringsplanen. I fall delar av opplæringa skal givast av andre enn lærebedrifta, skal lærebedrifta leggje til rette for dette.

Lærebedrifta skal skape eit godt arbeids- og læremiljø. Arbeids- og opplæringstida til lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten og arbeidsplasskandidaten* skal til saman ikkje vere lengre enn den arbeidstida som gjeld for andre arbeidstakarar i faget.

Lærebedrifta melder lærlingen og *arbeidsplasskandidaten* til den fagprøva eller sveineprøva som blir halde nærmast den tida da *kontraktstida* er ute. Lærebedrifta melder praksisbrevkandidaten til den praksisbrevprøva som blir halde

nærmast den tida da læretida er ute. Lærebedrifta melder lærekandidaten til kompetanseprøva. Lærebedrifta stiller nødvendig arbeidsplass, materiale, reiskapar og assistenthjelp til rådvelde under prøva. Lærebedrifta får eigedomsretten til produktet. Dersom fagprøva, sveineprøva, praksisbrevprøva eller kompetanseprøva blir teken på ein skole og skolen dekkjer materialutgiftene, får skolen eigedomsretten til produktet av prøva.

Dersom lærebedrifta stansar eller utviklar seg på ein slik måte at ho ikkje lenger finn det mogleg å gi lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten* og *arbeidsplasskandidaten* tilfredsstillande opplæring, skal ho melde frå til fylkeskommunen.

Lærebedrifter får tilskot til opplæringa frå fylkeskommunen etter forskrifter gitt av departementet.

§ 4-5 første ledd skal lyde:

Det skal opprettast skriftleg lærekontrakt mellom lærebedrifta og lærlingen når læreforholdet tek til. Det skal opprettast skriftleg opplæringskontrakt mellom lærebedrifta og praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten* eller *arbeidsplasskandidaten* når læreforholdet tek til.

§ 4-5 tredje ledd skal lyde:

For å bli gyldig må kontrakten godkjennast av fylkeskommunen. og han får da verknad frå den tida arbeidsforholdet tek til. Kontrakten skal vise til den eller dei arbeidsavtalane som lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten* eller *arbeidsplasskandidaten* har.

Departementet kan gi nærmare forskrifter om innhaldet i og forma på kontrakten.

§ 4-6 tredje ledd skal lyde:

Etter samtykke frå fylkeskommunen kan kontrakten hevast av både lærebedrifta og av lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten* eller *arbeidsplasskandidaten* dersom

den andre parten gjer seg skyldig i a) vesentlege brott på pliktene sine i arbeidsforholdet

b) lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten*, *arbeidsplasskandidaten* eller lærebedrifta viser seg ute av stand til å halde fram i læreforholdet, eller

Lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten* eller c) *arbeidsplasskandidaten* skriftleg seier frå at det er ei urimeleg ulempe for han eller ho å halde fram ut kontrakttida

§ 4-6 femte ledd skal lyde:

Før det blir gjort vedtak om heving etter krav frå lærebedrifta, skal lærlingen, praksisbrevkandidaten, *lærekandidaten* eller *arbeidsplasskandidaten* kunne forklare seg munnleg for den som skal gjere vedtaket.

Etter samtykke frå fylkeskommunen kan læretida avbrytast i samband med permisjon.

§ 4-7 skal lyde:

Lærebedrifta skal ha intern kvalitetssikring, slik at lærlingen, praksisbrevkandidaten *lærekandidaten* eller *arbeidsplasskandidaten* får opplæring i samsvar med lova her og forskrifta til denne. Ein eller fleire representantar for arbeidstakarane skal saman med den eller dei faglege leiarane jamleg sjå til at

lærebedrifta følger pliktene etter
opplæringslova med forskrift.

Lærebedrifta skal årleg rapportere til
fylkeskommunen om opplæringa av
lærlingar, praksisbrevkandidatar
lærekandidatar og arbeidsplasskandidatar.
Departementet kan gi nærmare forskrifter
om rapporteringsplikta til lærebedrifta.